

การเปิดรับสื่อของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี Media Exposure of Durian Farmers in Tha Mai District, Chanthaburi Province

ธิปไตย สว่างไสว¹ พัชราวดี ศรีบุญเรือง^{1,*} และ พิชัย ทองดีเลิศ¹

Thippatai Sawangsawai¹, Patcharavadee Sriboonruang^{1,*} and Pichai Thongdeelert¹

¹ ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

¹ Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Bangkok 10900 Thailand

วันที่รับบทความ: 26 มิถุนายน 2562

Received: 26 June 2019

วันที่แก้ไขบทความเสร็จ: 27 กรกฎาคม 2562

Revised: 27 July 2019

วันที่รับตีพิมพ์บทความ: 30 กรกฎาคม 2562

Accepted: 30 July 2019

* Corresponding author: fagrpsds@ku.ac.th

ABSTRACT: The objectives of this research were 1) to study personal and economic factors of farmers 2) to study media exposure about durian of durian farmers in Tha Mai District, Chantaburi Province. The sample size of this study was 354 durian farmers in Tha Mai district, Chantaburi province. Data were collected using interview schedule. Statistic analyze to data using frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum and maximum figure. The results of this research indicated that most of the durian farmers were male (62.4%) with average age at 44.48 years, graduated with secondary school to high school (34.7%), married, the average number of family members were 4 persons, the average experience in durian planting were 12.08 years, the average durian plantation area were 10.24 rai, the average expense was 18,094.63 baht per rai, the average income was 56,926.55 baht per rai. Most of the durian farmers used their own funding source (67.2%). Durian farmers received information about durian from people media through agricultural extension agents and community leaders (57.3%), mass media through academic papers and books relevant to agriculture (58.8%), activity media through the meeting (50.0%), and online media through Facebook (59.9%).

Keywords: Durian planting, media exposure, farmer, Chanthaburi province

Agricultural Sci. J. (2019) Vol. 50(2): 156–166

ว. วิทย. กษ. (2562) 50(2): 156–166

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาการเปิดรับสื่อทางการเกษตรเกี่ยวกับทุเรียนของเกษตรกรในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนที่อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 354 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และ ค่าสูงสุด ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเป็นเพศชาย ร้อยละ 62.4 อายุเฉลี่ย 44.48 ปี มีการศึกษาอยู่ในมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 34.7 สถานภาพสมรส มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน ประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนเฉลี่ย 12.08 ปี มีพื้นที่ปลูกทุเรียนเฉลี่ย 10.24 ไร่ ต้นทุนการผลิตทุเรียนเฉลี่ย 18,094.63 บาทต่อไร่ รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ย 56,926.55 บาทต่อไร่ แหล่งเงินทุนที่ใช้ในปลูกทุเรียนใช้เงินทุนของตนเอง ร้อยละ 67.2 เกษตรกรได้รับข่าวสารเกี่ยวกับทุเรียนจากสื่อบุคคลผ่านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและผู้นำชุมชน ร้อยละ 57.3 สื่อมวลชน จากเอกสารวิชาการและหนังสือเกี่ยวกับการเกษตร ร้อยละ 58.8 สื่อกิจกรรมจากการจัดประชุม ร้อยละ 50.0 และสื่อออนไลน์จากเฟซบุ๊ก (Facebook) ร้อยละ 59.9

คำสำคัญ: การปลูกทุเรียน, การเปิดรับสื่อ, เกษตรกร, จังหวัดจันทบุรี

บทนำ

“ทุเรียน” เป็นผลไม้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีเปลือกหนา หนามแหลม มีกลิ่นที่โดดเด่นมีรสชาติอร่อย เป็นที่นิยมบริโภคกันโดยทั่วไป ได้ชื่อว่าเป็น

King of Fruit และเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทย แหล่งปลูกทุเรียนเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ภาคตะวันออก ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด สำหรับในภาคใต้ปลูกมากในจังหวัดชุมพร ยะลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และนราธิวาส นอกจากนี้ มีบางจังหวัดที่มีการปลูกทุเรียนที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัว ที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี อุดรดิตถ์ และศรีสะเกษ (Promthep, 2016)

ในยุคของการเรียนรู้ และรับข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้และรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับตัวและการจัดการเกษตรที่เหมาะสม ประกอบกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบทางด้านเกษตรของประเทศไทย มีนโยบายที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร พัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและขีดความสามารถในการแข่งขัน การจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร เพื่อให้เกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านเกษตรสามารถพัฒนาทรัพยากรการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน อีกทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมในการผลักดันการเกษตรของประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศ โดยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology Center, 2014)

ปัจจุบันการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร นอกจากจะสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรแล้ว ยังให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร โดยการหนุนเสริมให้เกิดช่องทางและกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลายผ่านเครือข่ายการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการหรือกึ่งทางการ เช่น เวทีชุมชนกลุ่ม/เครือข่าย/ศูนย์การเรียนรู้ และโรงเรียนเกษตรกร/โรงเรียนชาวนา เป็นต้น การส่งเสริมเกษตรตามแนวทางเช่นนี้ถือว่าเกษตรกรมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือ ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ รับผิดชอบ

เป็นกองทุน นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545–2549) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่สนับสนุน อำนวยความสะดวก และประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรต่าง ๆ ตลอดจนเข้าไปเรียนรู้ร่วมกับเกษตรกร สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) (Office of the National Economic and Social Development Council, 2016) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรให้เป็นการเกษตร 4.0 ซึ่งเปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่การเกษตร สมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) แต่เกษตรกรจำนวนมากในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิตเชื่อมโยงไปจนถึงการแปรรูปและการตลาด การขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการใช้ปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะปุ๋ยเคมี สารเคมีการเกษตร ทำให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิตดังกล่าวมากเกินไปจนความจำเป็น นอกจากทำให้ต้นทุนการผลิตสูงแล้วยัง ก่อให้เกิดการตกค้างของสารพิษในผลผลิตการเกษตร ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภคในระยะยาว อีกทั้งยังทำให้ดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง ด้วยเหตุนี้การพัฒนาการเกษตรให้เติบโตได้อย่างยั่งยืนต้องอาศัย “เกษตรกร” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ดังนั้น การปรับตัวของเกษตรกรจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เป้าหมายการพัฒนาการเกษตรของประเทศบรรลุผลสำเร็จได้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรเป็น Smart Farmer ที่มีความพร้อมทั้งในแง่องค์ความรู้ด้านการผลิต การตลาด มีการนำเทคโนโลยีภูมิ ปัญญาท้องถิ่น และวิธีการปฏิบัติที่ดีมาใช้ผสมผสานกับองค์ความรู้สมัยใหม่ที่เหมาะสมในการพัฒนาการเกษตร โดยคำนึงถึงคุณภาพมาตรฐานและปริมาณความต้องการของตลาด รวมถึงความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม และเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร ส่งเสริม

การทำเกษตรกรรมยั่งยืน โดยเฉพาะการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรรวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้โดยการนำงานวิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ประโยชน์ ทำให้เกษตรกรเป็นเกษตรกรมืออาชีพ และเน้นการเข้าถึงเทคโนโลยีการเกษตรของเกษตรกรทำให้สามารถบริหารจัดการฟาร์มแบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิตแปรรูปและการตลาด ตลอดจนสร้างการรวมกลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็งและสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2013)

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกที่มีพื้นที่ปลูกทุเรียนเป็นอันดับ 1 ของจำนวนพื้นที่ปลูกทั้งหมดในประเทศไทย โดยมีพื้นที่ปลูกทุเรียนจำนวน 203,170 ไร่ ของพื้นที่ปลูกทั้งหมดในประเทศ (Office of Agricultural Economics, 2017) ดังนั้นการศึกษาการเปิดรับสื่อของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีนั้นเป็นแหล่งผลิตทุเรียนมากที่สุดของประเทศ ซึ่งอำเภอท่าใหม่มีพื้นที่ปลูกทุเรียนรวมถึงผลผลิตทุเรียนมากที่สุดในจังหวัด (Thamai District Agricultural Extension Office, 2016) งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ของเกษตรกรและการเปิดรับสื่อทางการเกษตรเกี่ยวกับทุเรียนของเกษตรกรในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเกษตรและการปลูกทุเรียนให้แก่เกษตรกรได้ตรงตามช่องทางของเกษตรกร เปิดรับสื่อ เพื่อให้ข้อมูลส่งไปยังเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ และนำข้อมูลไปเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือเกษตรกรในการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร จังหวัดจันทบุรี จำนวน 3,069 ราย (Thamai District Agricultural Extension Office, 2016) โดยสุ่มตัวอย่างตามวิธีการของสุตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อน 0.05 ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้ คือ 354 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิชนิดสุ่มแบบสัดส่วน (Proportional Stratified Sampling) โดยจำแนกประชากรตามตำบลและหมู่บ้านและการคำนวณขนาดตัวอย่างในแต่ละตำบลและหมู่บ้านจะใช้การจัดสรรแบบสัดส่วน (Niyamangkoon, 2005)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายปิด (close-ended questions) และคำถามปลายเปิด (open-ended questions) โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับทุเรียน ทดสอบเครื่องมือโดยหาความเที่ยงตรง (validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) ที่ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (frequency distribution) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด (maximum) และค่าต่ำสุด (minimum)

ผลการทดลองและวิจารณ์

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 62.4 เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 37.6 เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 35.6 รองลงมาคืออายุอยู่ระหว่าง 22-38 ปี และอายุอยู่ระหว่าง 39-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.2 ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 34.7 รองลงมาไม่ได้รับการศึกษาถึงประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 33.6 และปริญญาตรีถึงสูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 31.7 ตามลำดับ ในเรื่องของสมาชิกในครัวเรือน เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 68.4) มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 1-4 คน รองลงมาคือมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5 คนขึ้นไป (ร้อยละ 31.6) มีสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4 คน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ramthep *et al.* (2015) ที่ศึกษาเรื่องความต้องการความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับปาล์มน้ำมันของเกษตรกร อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง และพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.80 ปี มีระดับการศึกษา ปวช. หรือสูงกว่า มีสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4 คน มีประสบการณ์ปลูกทุเรียนอยู่ระหว่าง 6-14 ปี ร้อยละ 27.1 ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่า เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนอยู่ในวัยกลางคน เนื่องจากได้ประกอบอาชีพการทำสวนทุเรียนสืบทอดมาจากคนในครอบครัว ขณะที่เกษตรกรที่จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษากำลังมีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากเกษตรกรผู้เป็นพ่อและแม่สนับสนุนลูกหลานด้านการศึกษา ส่วนการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกรเป็นสมาชิก คิดเป็นร้อยละ 79.4 แบ่งเป็นกลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 36.2 รองลงมาคือ

กลุ่มเกษตรกรทำใหม่ คิดเป็นร้อยละ 16.7 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 14.1 กลุ่มสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 12.4 ตามลำดับ และไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 20.6 สำหรับประสบการณ์ในการปลูกทุเรียน เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ปลูกทุเรียน 15 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 37.3 รองลงมา มีประสบการณ์ปลูกทุเรียนอยู่ระหว่าง 1–5 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.6 และมีประสบการณ์ปลูกทุเรียน 6–14 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.1 ตามลำดับ

ต้นทุนจากการผลิตทุเรียน (บาทต่อไร่ต่อปี) เกษตรกรส่วนใหญ่ (จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 40.1) มีต้นทุนจากการผลิตทุเรียนอยู่ระหว่าง 500–10,000 บาทต่อปีต่อไร่ รองลงมา มีต้นทุนจากการผลิตทุเรียนอยู่ระหว่าง 10,001–20,000 บาทต่อปีต่อไร่ (คิดเป็นร้อยละ 39.0) และมีต้นทุนจากการผลิตทุเรียน 20,001 บาทต่อปีต่อไร่ขึ้นไป จำนวน 74 คน (คิดเป็นร้อยละ 20.9) ตามลำดับ (Table 2) สำหรับรายได้ต่อครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากการขายผลผลิตทุเรียนอยู่ระหว่าง 5,000–40,000 บาทต่อปีต่อไร่ (คิดเป็นร้อยละ 44.9) รองลงมาคือ มีรายได้จากการขายผลผลิตทุเรียนมากกว่า 50,001 บาทต่อปีต่อไร่ขึ้นไป (คิดเป็นร้อยละ 33.3) และมีรายได้จากการขายผลผลิตทุเรียนอยู่ระหว่าง 40,001–50,000 บาทต่อปีต่อไร่ (คิดเป็นร้อยละ 21.8) ตามลำดับ

สำหรับพื้นที่ปลูกทุเรียน เกษตรกรส่วนใหญ่ มีพื้นที่ปลูกทุเรียน 5–10 ไร่ จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมา เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกทุเรียน 11 ไร่ขึ้นไป จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 29.1 และมีพื้นที่ปลูกทุเรียน 1–4 ไร่ จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 27.4 ตามลำดับ และเรื่องของแหล่งเงินทุนที่ใช้ในปลูกทุเรียน กู้เงิน จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 32.8 แบ่งเป็นกู้ธนาคารเพื่อการเกษตร จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 24.8 รองลงมา กู้กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7 กู้จากสหกรณ์ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 กู้จากนายทุน จำนวน 1 คน คิดเป็น

ร้อยละ 0.3 ตามลำดับ และไม่กู้ จำนวน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 67.2 ซึ่งใกล้เคียงกับงานวิจัยของ Sararak *et al.* (2013) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพการปลูกทุเรียนของเกษตรกร ตำบลลำสังค์ อำเภอมือง จังหวัดชุมพร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกทุเรียนเฉลี่ย 13.61 ไร่ มีรายได้จากการปลูกทุเรียน 678,428.57 บาทต่อปี รวมถึงเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนเฉลี่ย 14.07 ปี และมีแหล่งเงินทุนในการปลูกทุเรียนส่วนใหญ่มาธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สะท้อนให้เห็นว่า เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนมีรายได้ค่อนข้างสูง เนื่องจากราคาของทุเรียนที่เพิ่มสูงขึ้นในแต่ละปี รวมทั้งผลผลิตทุเรียนยังเป็นที่ต้องการของตลาดโลกเห็นได้จากการจำหน่ายทุเรียนผ่านช่องทางออนไลน์

Table 1 Number and percentage of personal factor of durian farmers in Tha Mai district, Chanthaburi province (n=354)

Personal factors of durian farmers	Number	Percentage
Gender		
Male	221	62.4
Female	133	37.6
Age (years)		
22–38 years	114	32.2
39–49 years	114	32.2
50 years or more	126	35.6
Mean = 44.48	S.D. = 12.19	Min. = 22 Max. = 78
Educational level		
No formal education to primary school	119	33.6
Secondary school to high school	123	34.7
Bachelor's degree to higher than Bachelor's degree	112	31.7
Number of family members		
1–4 persons	242	68.4
5 or more persons	112	31.6
Group members / Farmers Institute		
Not being group member	73	20.6
Being group member	281	79.4
Farmers' group	59	16.7
Farm housewife group	50	14.1
Agricultural cooperatives	44	12.4
Bank for Agriculture and agricultural cooperatives (BAAC)	128	36.2
Durian planting experience		
1–5 years	126	35.6
6–14 years	96	27.1
15 years or more	132	37.3
Mean = 12.08	S.D. = 9.23	Min. = 1 Max. = 50

Table 2 Number and percentage of economic factors of durian farmers in Tha Mai district, Chanthaburi province (n=354)

Economic factors of durian farmers	Number	Percentage
Production cost of durian		
Less than 10,001 (baht/ year/ rai)	142	40.1
10,001–20,000 (baht/ year/ rai)	138	39.0
20,001 (baht/ year/ rai) or more	74	20.9
Mean = 18,094.63 S.D. = 12,282.57 Min = 500 Max= 70,000		
Income from selling durian products		
Less than 40,001 (baht/ year/ rai)	159	44.9
40,001–50,000 (baht/ year/ rai)	77	21.8
50,001 (baht/ year/ rai) or more	118	33.3
Mean = 56,926.55 S.D. = 35,950.97 Min = 5,000 Max = 300,000		
Durian planting area		
Less than 4 rai	97	27.4
5–10 rai	154	43.5
11 rai or more	103	29.1
Mean = 10.24 S.D. = 12.545 Min = 1.00 Max = 160.00		
Funding source to grow durian		
None loan	238	67.2
Loan	116	32.8
Bank for Agriculture agricultural cooperatives (BAAC)	88	24.8
Village fund	20	5.7
Capitalist	1	0.3
Agricultural cooperatives	7	2.0

การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับทุเรียน

เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเปิดรับสื่อบุคคลจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและผู้นำชุมชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.3 เปิดรับสื่อมวลชนจากเอกสารวิชาการและหนังสือเกี่ยวกับการเกษตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.8 เปิดรับสื่อกิจกรรมจากการจัดประชุมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 และเปิดรับสื่อออนไลน์จากเฟซบุ๊ก (Facebook) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.9 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nanna *et al.* (2016) เกี่ยวกับความต้องการความรู้การผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ อำเภอฟิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การเปิดรับสื่อทางการเกษตรของเกษตรกรผ่านสื่อบุคคล พบว่าเกษตรกรเปิดรับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากที่สุด ร้อยละ 57.5 รองลงมา คือ ผู้นำชุมชน ร้อยละ 34.7 สื่อมวลชนเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์ ร้อยละ 60.6 รองลงมา คือ เอกสารวิชาการ ร้อยละ 18.1 และสื่อกิจกรรมเปิดรับข่าวสารจากการจัดประชุม ร้อยละ

37.8 รองลงมา คือ ฝึกอบรม ร้อยละ 29.0 และภาพรวมความต้องการความรู้ในการผลิตข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลางสะท้อนให้เห็นว่า การเปิดรับสื่อบุคคลของเกษตรกรสามารถพูดคุย สอบถาม หรือแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ รวมถึงปัญหาทางการเกษตรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมได้ง่ายกว่าบุคคลอื่น

สำหรับการเปิดรับสื่อมวลชนของเกษตรกรเกษตรกรเปิดรับจากเอกสารวิชาการและหนังสือเกี่ยวกับการเกษตรมากที่สุด เกษตรกรสามารถหาซื้อได้ง่าย และทำความเข้าใจได้รวดเร็ว ส่วนการเปิดรับสื่อกิจกรรมจากการจัดประชุมมากที่สุด เนื่องจากการจัดประชุม จัดขึ้นเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องการใช้สารเคมีรวมถึงโรคและแมลงศัตรูของทุเรียน และการเปิดรับสื่อออนไลน์จากเฟซบุ๊ก (Facebook) มากที่สุด เนื่องจากเป็นช่องทางการสื่อสารที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่ายทุกที่ ทุกเวลา และมีการเข้าถึงสื่อได้มากกว่าช่องทางอื่น ดังแสดงใน Table 3

Table 3 Number and percentage of media exposure of durian farmers in Tha Mai district, Chanthaburi province (n=354)

Media exposure of durian farmers	Number	Percentage
People media		
Agricultural extensionist and leader community	203	57.3
Relatives, friend	151	42.7
Mass media		
Academic paper and book relevant to agriculture	208	58.8
Television, radio	146	41.2
Activity media		
Meeting	177	50.0
Demonstration, exhibition, training	111	31.4
Site visit	66	18.6
Online media		
Facebook	212	59.9
Line	100	28.2
Website	42	11.9

สื่อบุคคล

สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญในด้านการโน้มน้าวใจ และถ่ายทอดเนื้อหาข่าวสารที่รับจากสื่อมวลชนไปสู่เกษตรกรโดยเฉพาะในยุคเกษตร 4.0 สื่อบุคคลถือได้ว่าเป็นผู้ที่ทรงพลังในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกร รวมทั้งสามารถเลือกใช้สื่ออื่น ๆ เพื่อเปิดรับข่าวสาร จากการสัมภาษณ์ประชากรที่เป็นผู้นำกลุ่มและเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร สื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเพื่อนบ้าน จัดเป็นสื่อสองอันดับแรก ที่เกษตรกรใช้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีชุมชน ที่พบว่า การพบปะพูดคุยกับเพื่อน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริม เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน นอกจากนี้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ของเกษตรกร ยังพบอีกว่า เกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก สื่อบุคคล คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมา คือ เพื่อนบ้าน ด้วยเหตุนี้ ในขั้นตอนของกระบวนการยอมรับทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นรับรู้ ขั้นสนใจ ขั้นไตร่ตรอง ขั้นลองทำ และขั้นนำไปใช้ สื่อบุคคล คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม และเพื่อนบ้าน จึงเป็นสื่อที่สำคัญและมีผลต่อการเปิดรับสื่อของเกษตรกร

สื่อมวลชน

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม หน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานการเกษตร ได้พยายามนำระบบเทคโนโลยีต่าง ๆ มาช่วยในการส่งเสริมการเกษตรและธุรกิจการเกษตร ในการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มและเกษตรกรผู้ทุเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร ผ่านสื่อมวลชน ทำให้ทราบถึงปัญหาส่วนใหญ่ของเกษตรกร คือ เกษตรกรของไทยในปัจจุบันมีความหลากหลายในระดับการศึกษา ทำให้เกษตรกรไม่สามารถนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้กับภาคการเกษตรได้เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นฐานะที่ยากจน รวมทั้งบางพื้นที่นั้นยังเป็นถิ่นทุรกันดาร ส่งผล

ให้การดำเนินงานทั้งในภาครัฐและเกษตรกร เกิดความยากลำบาก ดังนั้น เอกสารวิชาการ หนังสือเกี่ยวกับการเกษตร โทรทัศน์ วิทยุ จึงสำคัญกับเกษตรกรเพราะสามารถเข้าถึงได้ง่าย เป็นข้อมูลแก่เกษตรกรในการเสริมสร้างความเข้าใจ รวมทั้งเมื่อนำมาประยุกต์เพื่อการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความรู้ต่าง ๆ ก็สามารถเป็นสื่อเพื่อการส่งเสริมการเกษตรได้ทำให้เกษตรกรรู้จักแก้ปัญหาความต้องการที่แท้จริงอันจะเป็นผลให้มีการพัฒนาการผลิตได้ผลตรงตามความต้องการ

นอกจากนี้ การใช้โทรศัพท์มือถือเริ่มเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนในทุกระดับทุกสาขาอาชีพมากขึ้น และไม่เพียงแต่ใช้เพื่อสนทนาระหว่างกันเท่านั้น แต่ยังถูกพัฒนาให้เป็นสมาร์ตโฟน (Smart Phone) ที่มีรูปแบบการใช้งานที่หลากหลาย ซึ่งเว็บไซต์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีโมบายแอปพลิเคชัน (mobile application) สำหรับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อเป็นช่องทางการให้บริการด้านการเกษตรแก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป สามารถสืบค้นข้อมูลด้านการเกษตรตลอดจนเข้าถึงระบบการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

สื่อกิจกรรม

ผลการสัมภาษณ์เพิ่มเติมกับเกษตรกรเกี่ยวกับการจัดเวทีชุมชน พบว่า เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในประเด็นเกี่ยวกับการปลูกทุเรียน การกำจัดแมลงศัตรูพืช และการใช้สารเคมี โดยใช้วิธีการ ได้แก่ 1) พบปะพูดคุยกับเพื่อน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นความรู้เรื่องการปลูก การดูแลพืช และปัญหาการปลูก 2) พบเจ้าหน้าที่เพื่อขอคำแนะนำในประเด็นการปลูก การดูแลพืช ปัญหาในการปลูก และการขายผลผลิต 3) การศึกษาดูงานต่างพื้นที่ (เจ้าหน้าที่พาเกษตรกรไปศึกษาดูงาน) เพื่อหาข้อมูลก่อนปลูก และทำการผลิตทุเรียนให้ประสบผลสำเร็จ 4) การประชุมสัมมนาเวทีชุมชน โดยมีการประชุมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน รับรู้ข่าวสารจากอำเภอ ตำบล เจ้าหน้าที่

เกษตร ผู้นำชุมชน ปศุสัตว์ อาสาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผู้ทรงคุณวุฒิ และพระสงฆ์ ที่ให้ความรู้ด้านเกษตร

สรุป

สื่อออนไลน์

การสื่อสารออนไลน์ช่วยให้เข้าถึงสถานการณ์ปัจจุบันได้รวดเร็วและเข้าถึงได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากการสื่อสารในโลกออนไลน์ทุกคนสามารถรับรู้และสัมผัสเหมือนกัน สะดวก รวดเร็ว การติดต่อสื่อสารในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญยังสามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้จากระยะไกลโดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปพบกัน ซึ่งส่งผลให้ทุกคนสามารถรับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหว หรือการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกษตร ได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น และช่วยสร้างรายได้หรือเป็นช่องทางในการขายสินค้าทางการเกษตรให้เกษตรกรได้อีกช่องทางหนึ่ง รวมถึงใช้เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับฤดูกาล ลักษณะพื้นที่เหมาะสมในการใช้พันธุ์ต่าง ๆ ราคาขาย ราคาปัจจัยการผลิต ข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิต วิธีการผลิต (คลิปวิดีโอผ่าน YouTube) ในเรื่องการปลูกทุเรียน การเลือกกล้าพันธุ์ทุเรียน ในส่วนของโทรศัพท์ ผ่าน Internet ใช้ไลน์ (Line) ในการหาข้อมูลและศึกษาเรื่องการผลิต ทั้งข้อมูลที่เป็นข้อความ ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว ใช้เฟซบุ๊ก ในกลุ่มเพื่อนที่ทำการเกษตร เพื่อการสอบถามข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการเกษตรด้านต่าง ๆ

เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ยอยู่ในวัยกลางคน จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย และมีสถานภาพสมรส ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการเปิดรับสื่อของเกษตรกร ด้วยเหตุนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเร่งสร้างทักษะด้านการเปิดรับสื่อของเกษตรกร ควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรกลุ่มนี้ โดยการจัดอบรมเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อของเกษตรกร นอกจากนี้ เกษตรกรยังมีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนเฉลี่ย 12.08 ปี มีพื้นที่ปลูกทุเรียนเฉลี่ย 10.24 ไร่ มีต้นทุนจากการผลิตทุเรียนเฉลี่ย 18,094.63 บาทต่อปีต่อไร่ และมีรายได้จากการปลูกทุเรียนเฉลี่ย 56,926.55 บาทต่อไร่ต่อปี แหล่งเงินทุนที่ใช้ในปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ใช้เงินส่วนตัว เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเปิดรับสื่อบุคคล จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและผู้นำชุมชนมากที่สุด เปิดรับสื่อมวลชนจากเอกสารวิชาการและหนังสือเกี่ยวกับการเกษตรมากที่สุด เปิดรับสื่อกิจกรรมจากการจัดประชุมมากที่สุด และเปิดรับสื่อออนไลน์จากเฟซบุ๊ก (Facebook) มากที่สุด ดังนั้น กรมส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ทุเรียน การผลิต การตลาด และการส่งออกทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพและรูปแบบผลิตภัณฑ์ทุเรียนให้ทันต่อการแข่งขันในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานเกษตร อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรีที่อนุเคราะห์ข้อมูล และขอขอบคุณเกษตรกรทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

- Information and Communication Technology Center. 2014. Information and Communication Technology Master Plan Ministry of Agriculture and Cooperatives Issue 3 (2014–2018). Office of the Permanent Secretary for Ministry of Agriculture and Cooperatives. Bangkok, Thailand. (in Thai)
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. 2013. Durian Agricultural Extension Academic Handbook. Bangkok, Thailand. (in Thai)
- Nanna, N., P. Sriboonruang and P. Thongdeelert. 2016. The need in production knowledge of GAP Thai Jasmine Rice of farmers in Thungsumrith, Phimai district, Nakhon Ratchasima province. *King Mongkut's Agric. J.* 34(2): 59–66. (in Thai)
- Niyamangkoon, S. 2005. *Statistics: Statistics Research*. 2nd edition. Kasetsart University. Bangkok, Thailand. (in Thai)
- Office of Agricultural Economics. 2017. *Agricultural Statistics of Thailand 2016*. Available Source: <http://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/ebook/yearbook59.pdf>, May 20, 2017. (in Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Council. 2016. *The twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*, Thailand. Available Source: <https://www.oneplanetnetwork.org/resource/twelfth-national-economic-and-social-development-plan-2017-2021-thailand>, May 20, 2017. (in Thai)
- Promthep, P. 2016. *Strategic Plan of the Department of Agricultural Extension, 2016–2021*. Department of Agricultural Extension, Ministry of Agriculture, Bangkok, Thailand. (in Thai)
- Ramthep, M., P. Sriboonruang and S. Rangsihaht. 2015. Knowledge needs and media exposure of farmers toward good agricultural practices for oil palm in Huai Yot district, Trang province, p. 2559–2571. *In The 5th National and International Graduate Conference 2015*, 16–17 July 2015. (in Thai)
- Sararak, P., S. Srisuwan and S. Niyamangkoon. 2013. Factors related to durian planting status of farmers in Tham Sing subdistrict, Mueang district, Chumphon province. *Agricultural Sci. J.* 47(2): 201–212. (in Thai)
- Thamai District Agricultural Extension Office. 2016. *Agricultural Household*. Available Source: <http://thamai.chanthaburi.doae.go.th/link/wikipedia.pdf>, August 16, 2016. (in Thai)